

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลของโครงการวิจัยการศึกษาการมีส่วนร่วมด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนตำบลทับกฤช อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์: รากบัวเชื่อม เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนแบบมีส่วนร่วมต่อแนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤช อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ต่อแนวทางการส่งเสริมรากบัวเชื่อมให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนกรกฎาคม 2560 มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

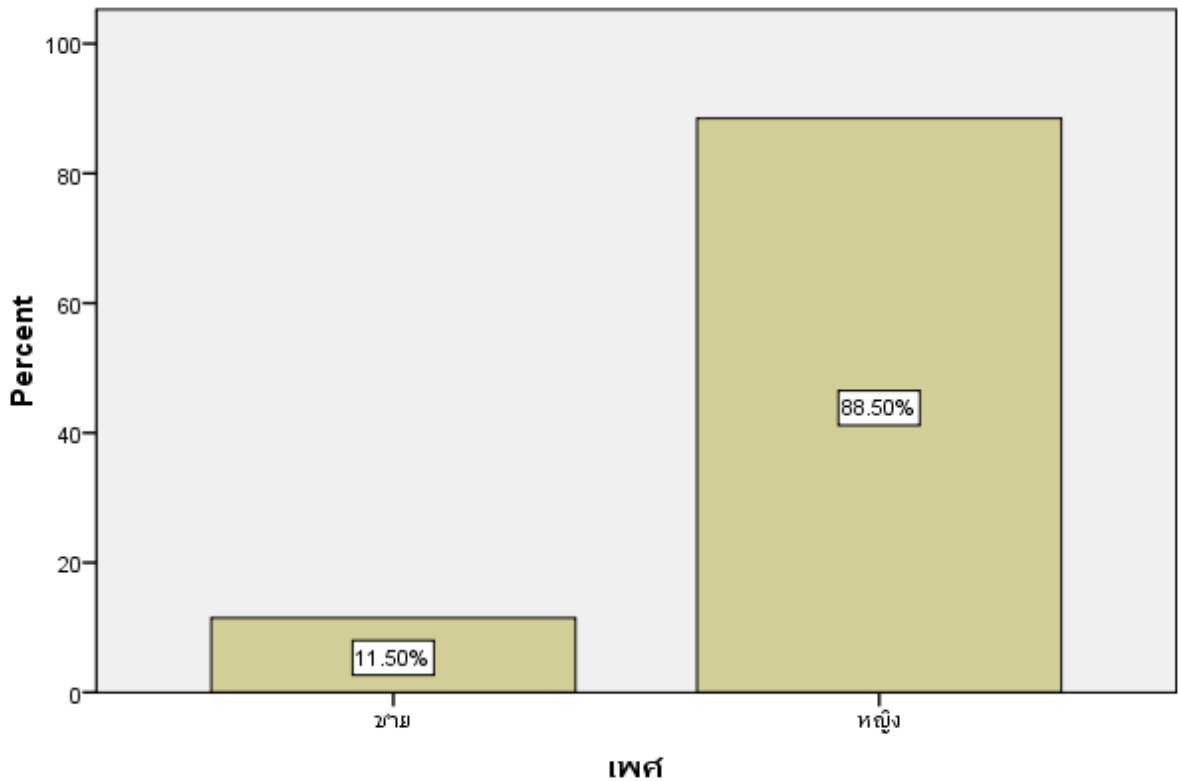
เบื้องต้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤชต้องการที่จะผลักดันให้รากบัวเชื่อมกลายเป็นผลิตภัณฑ์ประจำตำบลที่ได้มาตรฐาน ดังนั้นทางทีมวิจัยจึงออกแบบขั้นตอนการวิจัยโดยทำแบบสำรวจจำนวน 400 ชุด เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวทางในการแก้ไขปัญหาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากรากบัวที่ตกทราย และปัญหาการขาดบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยและดึงดูดใจลูกค้า อีกทั้งยังต้องการความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์จากรากบัวที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของตลาด กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤช อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 ทีมวิจัยลงพื้นที่สำรวจข้อมูลแหล่งการผลิตรากบัวเชื่อมและความคิดเห็นเบื้องต้นของผู้ขายรากบัวเชื่อมในตำบลทับกฤช อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

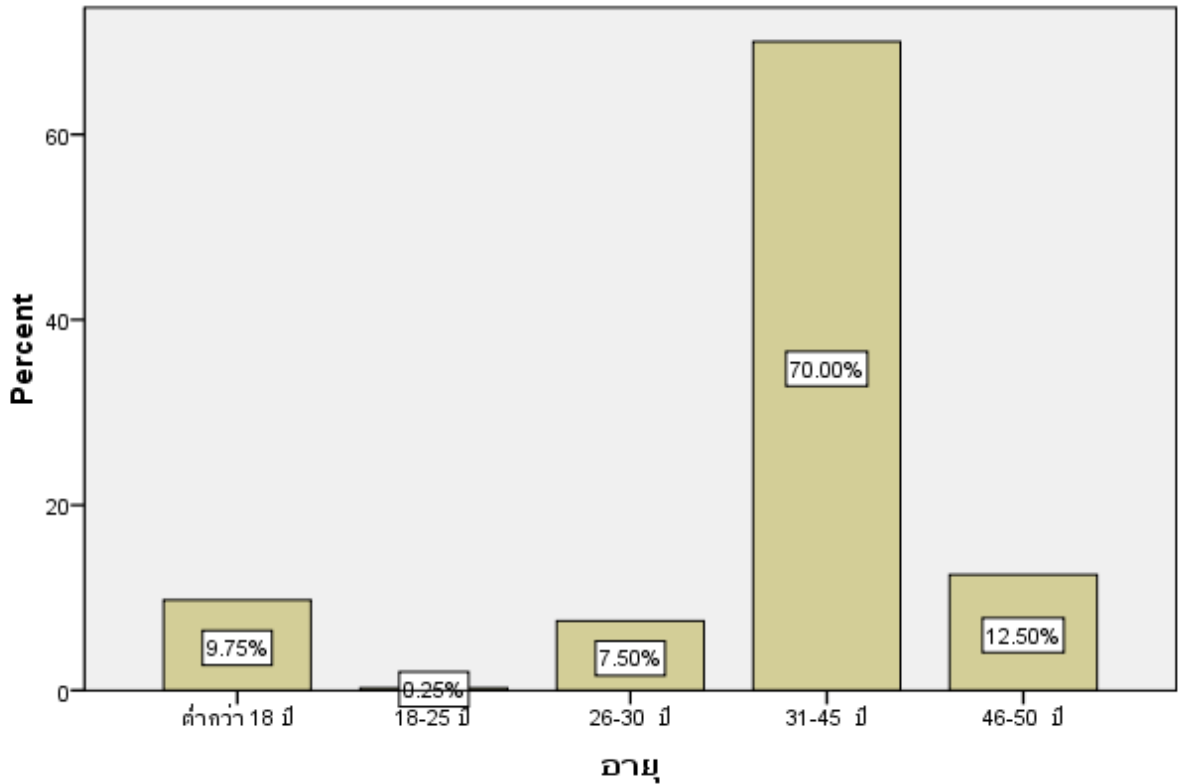
ข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของคนในชุมชนเกี่ยวกับรากบัวเชื่อมของ อบต.ทับกฤช อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด มีรายละเอียดดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 254 คน (ร้อยละ 88.5) และเป็นเพศชาย 46 คน (ร้อยละ 11.5) ภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

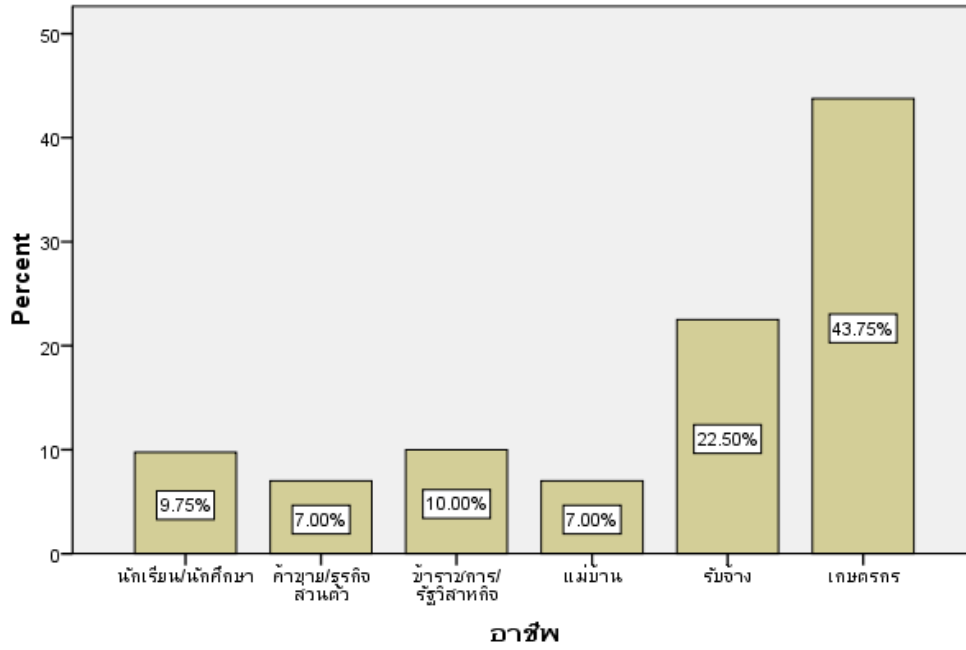
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 31-45 ปี จำนวน 280 คน (ร้อยละ 70) รองลงมา คือ 46-50 ปี จำนวน 50 คน (ร้อยละ 12.5), ต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 39 คน (ร้อยละ 9.8), 26-30 ปี จำนวน 30 คน (ร้อยละ 7.5) และ 18-25 ปี จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.3) ตามลำดับ (ภาพที่ 8)

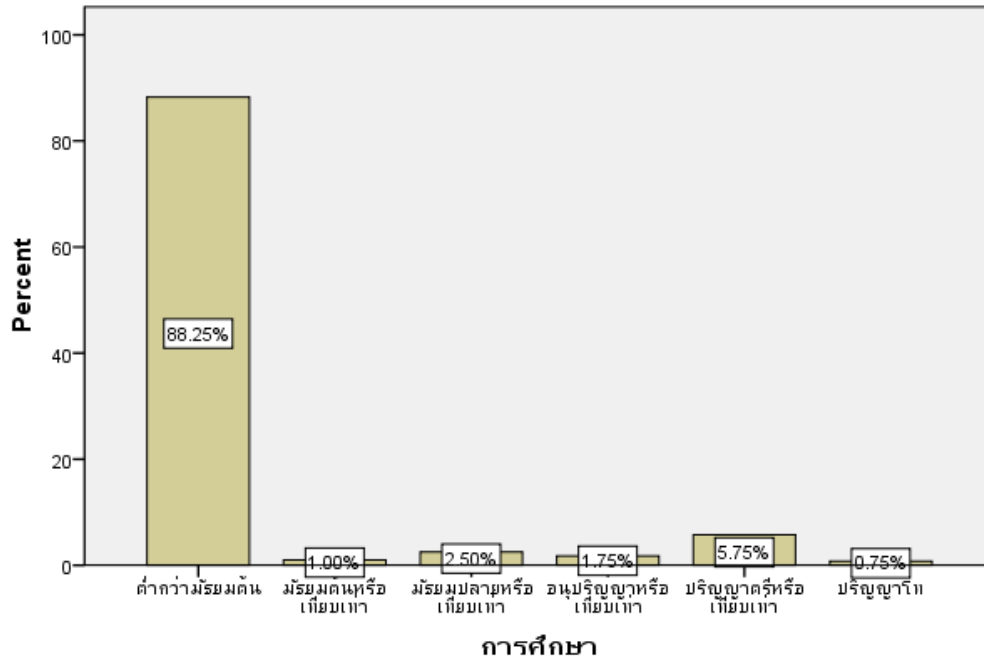
ภาพที่ 8 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 175 คน (ร้อยละ 43.8) รองลงมา คือ รับจ้าง จำนวน 90 คน (ร้อยละ 22.5), ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 40 คน (ร้อยละ 10), นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 39 คน (ร้อยละ 9.8) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวและอาชีพแม่บ้าน อาชีพละ 28 คน (ร้อยละ 7) (ภาพที่ 9)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่ามัธยมต้น จำนวน 353 คน (ร้อยละ 88.3) รองลงมาคือ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 23 คน (ร้อยละ 5.8), มัธยมปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 10 คน (ร้อยละ 2.5), อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 7 คน (ร้อยละ 1.8), มัธยมต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 4 คน (ร้อยละ 1.0) และปริญญาโท จำนวน 3 คน (ร้อยละ 0.8) ตามลำดับ (ภาพที่ 10)

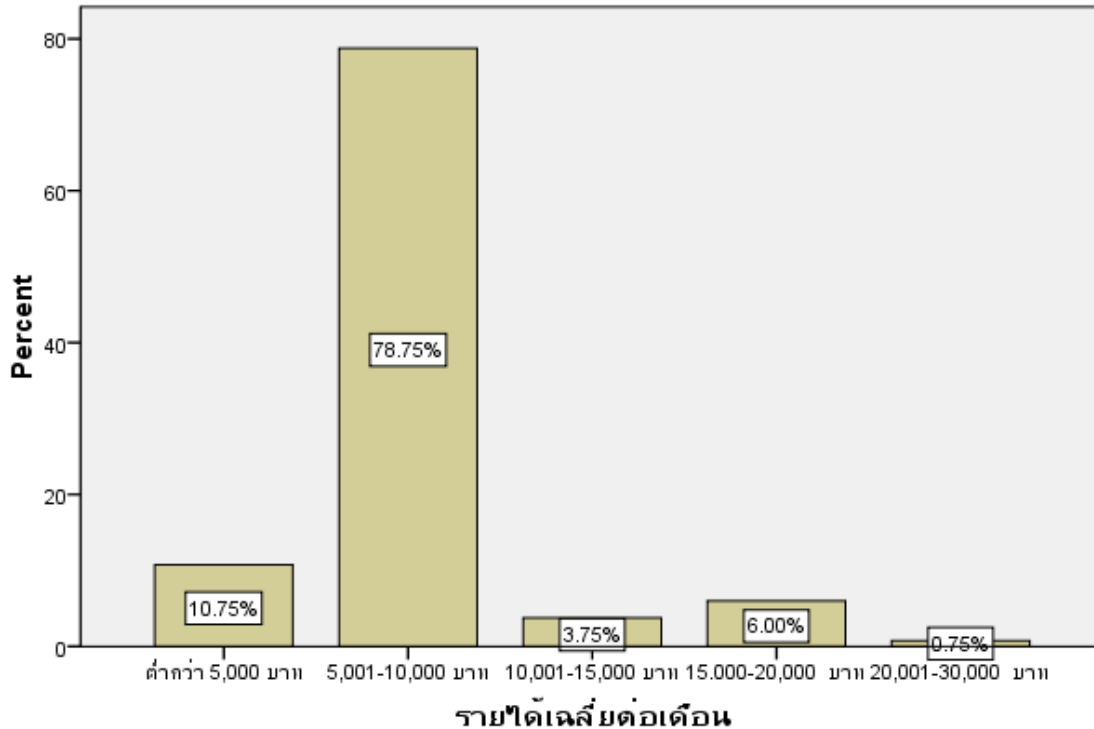

ภาพที่ 9 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ

ภาพที่ 10 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา

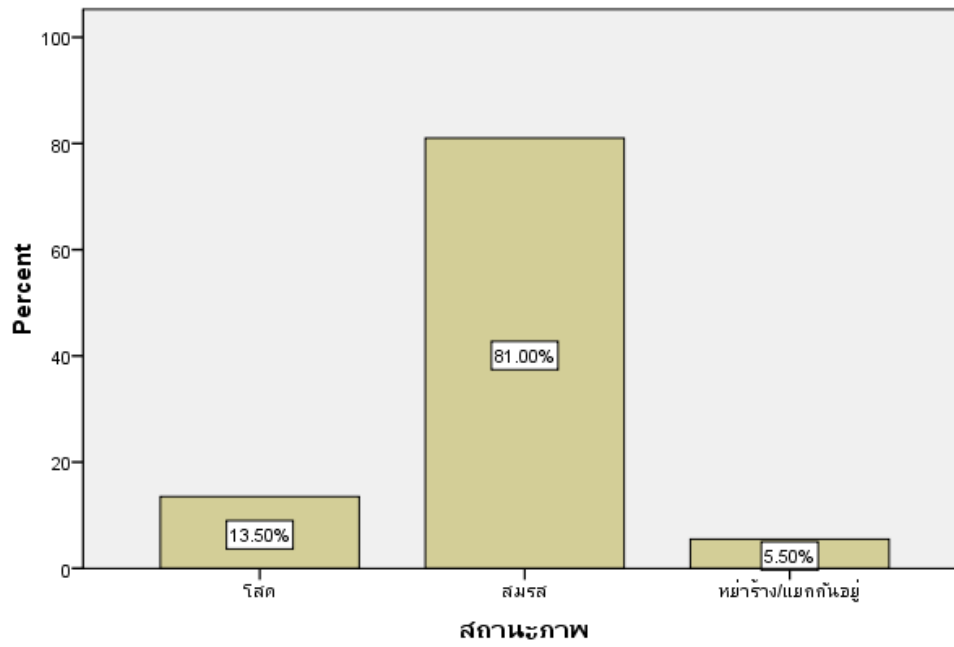
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท จำนวน 315 คน (ร้อยละ 78.8) รองลงมา คือ น้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 43 คน (ร้อยละ 10.8), 15,001-20,000 บาท จำนวน 24 คน (ร้อยละ 6), 10,001-15,000 บาท จำนวน 15 คน (ร้อยละ 3.8), 20,001-30,000 บาท จำนวน 3 คน (ร้อยละ 0.8) ตามลำดับ (ภาพที่ 11)

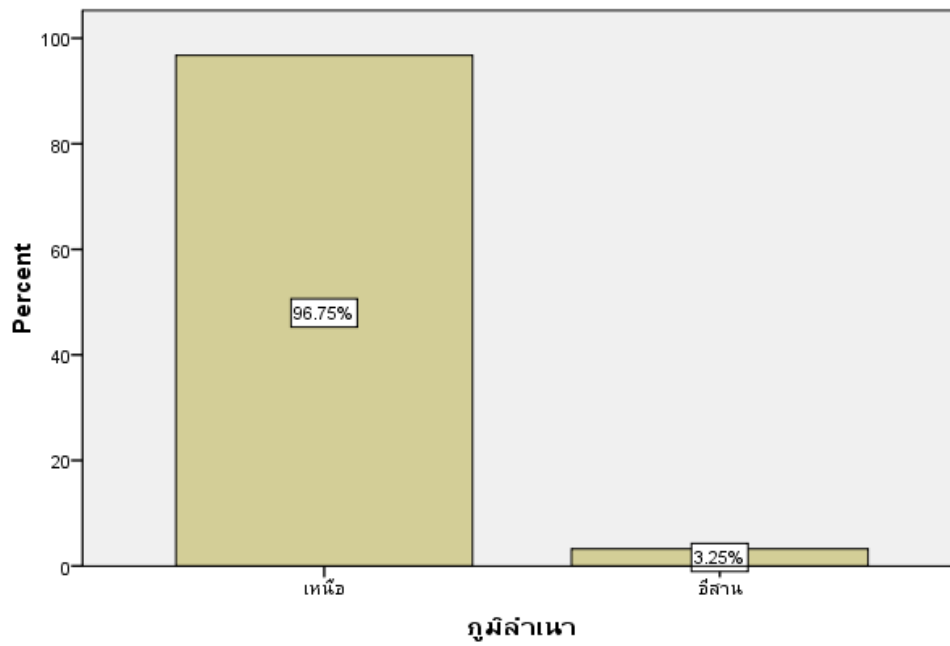
ภาพที่ 11 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 324 คน (ร้อยละ 81) รองลงมา คือ โสด จำนวน 54 คน (ร้อยละ 13.5) และหย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 22 คน (ร้อยละ 5.5) ตามลำดับ (ภาพที่ 12)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ จำนวน 387 คน (ร้อยละ 96.8) รองลงมา คือ อีสาน จำนวน 13 คน (ร้อยละ 3.3) (ภาพที่ 13)

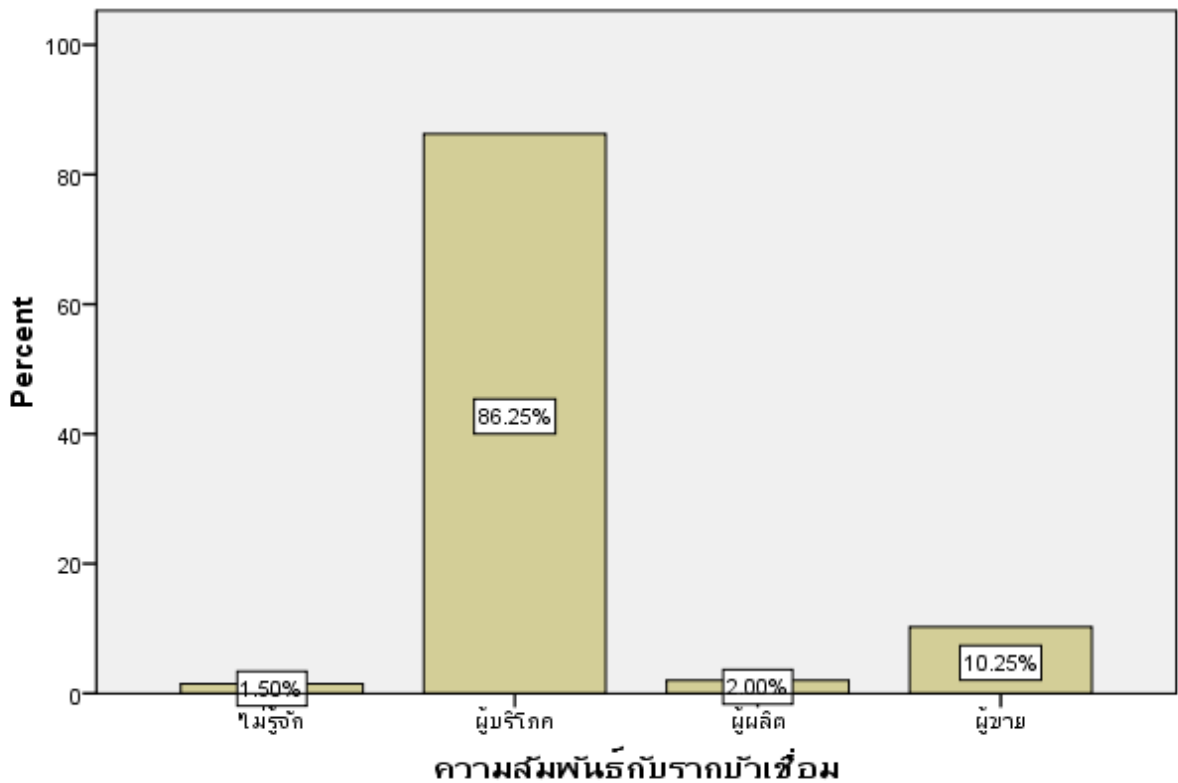

ภาพที่ 12 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ

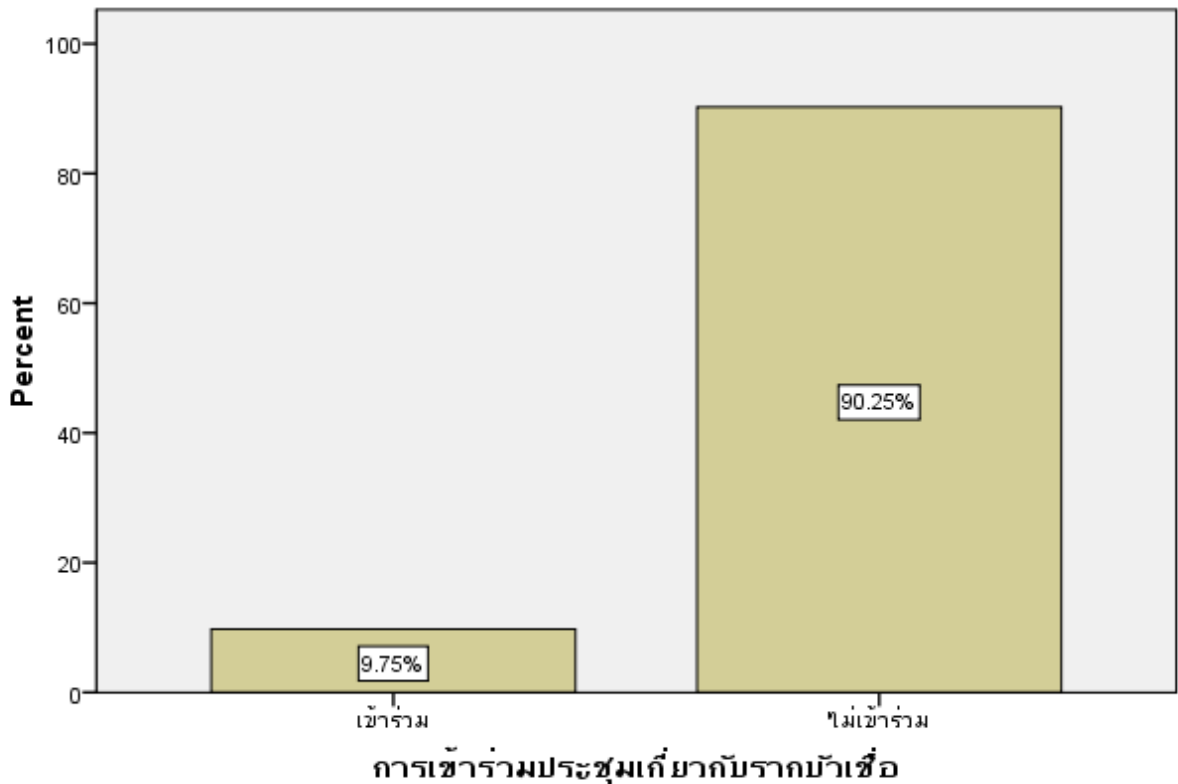
ภาพที่ 13 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามภูมิลำเนา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับรากบัวเชื่อม คือเป็นผู้บริโภค จำนวน 345 คน (ร้อยละ 86.3) รองลงมา คือ ผู้ชาย จำนวน 41 คน (ร้อยละ 10.3) ผู้ผลิต ผู้ชาย จำนวน 8 คน (ร้อยละ 2) และไม่รู้จักรากบัวเชื่อมเลย จำนวน 6 คน (ร้อยละ 1.5) ตามลำดับ (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความสัมพันธ์กับรากบัวเชื่อม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จำนวน 361 คน (ร้อยละ 90.3) ไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม หากมีการประชุม/เสวนาเกี่ยวกับภูมิปัญญารากบัวเชื่อม และมีผู้สนใจเข้าร่วมจำนวน 39 คน (ร้อยละ 9.8) ซึ่งเป็นผู้ผลิตและผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความต้องการในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับภูมิปัญญารากบัวเชื่อม

แต่เมื่อได้สืบหาข้อมูลความต้องการของประชาชน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในพื้นที่ในวัยทำงานเป็นเกษตรกร รับราชการ รับจ้าง และมีงานทำในบริษัทเอกชน มีผู้ชายรากบัวเชื่อมจำนวนมาก โดยรับรากบัวเชื่อมมาจากผู้ประกอบการที่ทำอาชีพผลิตรากบัว ซึ่งในตำบลทับกฤชมีผู้ผลิตเพียง 2 ราย เท่านั้น คือ กลุ่มของป้ามะลิ (ภาพที่ 16) และป้าบุญยัง (ภาพที่ 17) ผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อมของ 2 กลุ่มนี้ได้ถูกรับและนำออกไปจำหน่ายในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอื่น โดยติดฉลากและกำหนดราคาตามพ่อค้าแม่ค้าที่รับไป (ภาพที่ 18)

ดังนั้นทีมวิจัยจึงปรับการสำรวจและหาข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มหรือสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยป้าบุญยังไม่สนใจเข้าร่วมในการวิจัย แต่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำรากบัวเชื่อมได้ เนื่องจากยังคงชินกับวิธีการทำรากบัวเชื่อมแบบเดิม และไม่ต้องการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตให้ถูกสุขลักษณะที่ถูกต้อง เช่น ไม่วางบนกระดาษหนังสือพิมพ์ จัดเก็บอุปกรณ์ให้เป็นระเบียบ เป็นต้น ส่วนป้ามะลิและสมาชิกในกลุ่มมีความยินดีเข้าร่วมงานวิจัยในครั้งนี้ (ภาพที่ 10) ซึ่งผลการวิจัยได้ข้อมูลดังนี้

ภาพที่ 16 ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล ณ สถานที่ผลิตรากบัวเชื่อมของกลุ่มป่ามะลิ

ภาพที่ 17 ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล ณ สถานที่ผลิตรากบัวเชื่อมของกลุ่มป่าบุญยัง

ภาพที่ 18 ร้านค้าต่าง ๆ ที่รับรากบัวเชื่อมจากกลุ่มของป้ามะลิและป้าบุญยังไปขาย

จากการสนทนากลุ่มที่วิจัยให้นักวิจัยในพื้นที่เชิญผู้เข้าร่วมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่นรวมถึงผู้ที่ต้องการเข้าร่วมการประชุมจากแบบสอบถามในเบื้องต้น โดยมีผู้มาเข้าร่วมประชุมจำนวน 41 คน และเมื่อชี้แจง อธิบาย เพื่อเสาะหาผู้ที่ต้องการผลิตรากบัวเชื่อมเป็นอาชีพในตำบลทับกฤช เหลือเพียง 12 คน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนี้อยู่แล้ว โดยแบ่งประเด็นออกเป็น 6 ข้อ มีรายละเอียดดังนี้

1. ความเป็นมาของการผลิตผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อมในตำบลทับกฤช

ป้ามะลิเล่าว่ารากบัวเชื่อมเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ตกทอดทำสืบกันมานานมากกว่า 30 ปี วิธีการทำรากบัวเชื่อมก็เรียนมาจากแม่ โดยแม่ของป้ามะลิเล่าว่า เมื่อก่อนยากจนมากไม่มีขนมให้ลูกหลานทาน จึงได้นำรากบัวซึ่งมีอยู่จำนวนมากในท้องที่นี้มาแปรรูปเป็นขนมหวานให้ลูกหลานทานเล่น จากนั้นก็เริ่มมีคนมาขอแบ่งซื้อ จึงได้เริ่มทำขายเป็นอาชีพตั้งแต่นั้นมา ซึ่งทำมาก่อนป้ามะลิเกิด โดยปัจจุบันอายุได้ 62 ปี แล้ว

2. จุดเด่นและจุดด้อยของผลิตภัณฑ์จากรากบัวเชื่อม

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์จากรากบัวเชื่อมในตำบลทับกฤช คือ อร่อย เป็นขนมที่เกิดจากภูมิปัญญาการถนอมอาหารที่ตกทอดทำมานานมากกว่า 30 ปี และไม่พบผลิตภัณฑ์จากรากบัวเชื่อมในพื้นที่อื่นและพื้นที่ใกล้เคียง

3. จำนวนของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อมในตำบลทับกฤช

ในพื้นที่ของตำบลทับกฤช ซึ่งปัจจุบันหลงเหลือเพียง 2 เจ้า เท่านั้น คือ กลุ่มของป้ามะลิและกลุ่มของป้าบุญยัง โดยป้าบุญยังไม่ชอบการรวมกลุ่ม แม้จะทำเป็นอาชีพอยู่แล้ว เนื่องจากไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำ เพื่อให้ได้มาตรฐานต่าง ๆ ส่วนป้ามะลินั้นยินดีปรับปรุงและพัฒนา อีกทั้งต้องการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน

4. ปัญหาในการผลิตผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อมในตำบลทับกฤช

รากบัวเชื่อมเกิดการตกทรายหลังการผลิตไปได้ประมาณ 1 สัปดาห์ คือ แข็งและเคี้ยวเจอน้ำตาลเป็นเม็ดๆ ทำให้ทานแล้วไม่อร่อยเหมือนเมื่อแรกขึ้นจากกระทะ ซึ่งเนื้อสัมผัสจะนุ่มและหนึบ อีกทั้งขาดตราผลิตภัณฑ์ ไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยและดึงดูดใจลูกค้า อีกทั้งยังไม่ได้รับมาตรฐานการผลิตใด ๆ เลย นอกจากนี้ราคายังไม่น่าพึงพอใจ ปัจจุบันขายได้กิโลกรัมละ 180-220 บาท แล้วแต่ฤดูกาล ซึ่งป้ามะลิบอกว่าเหนื่อยมากกว่าจะได้รากบัวเชื่อมออกมาได้ อยากให้ราคาสูงกว่านี้ โดยผู้ที่รับไปขายปลีกจะติดฉลากของตนเองแล้วขายได้ราคาดีกว่า 3-4 เท่า

5. ความต้องการของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อมในตำบลทับกฤชความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤชเกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อมในตำบลทับกฤช

ความคิดเห็นของกลุ่มในด้านความต้องการต่าง ๆ ที่จะได้รับการสนับสนุนจาก อบต.ทับกฤช พบว่าส่วนใหญ่ต้องการให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤชดำเนินการ 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการความรู้ ได้แก่ 1) การแก้ไขปัญหาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากรากบัวเชื่อมที่ตกทราย 2) บรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยและดึงดูดใจลูกค้า และ 3) มาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร และ 4) ด้านการติดต่อประสานงาน คือ ทางกลุ่มป้ามะลิต้องการให้ อบต.ทับกฤช ช่วยติดต่อประสานงานในการจัดตั้งกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการผลักดันผลิตภัณฑ์จากรากบัวเชื่อมให้ได้คุณภาพและมีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม (ภาพที่ 19)

6. ความยั่งยืนของภูมิปัญญาการผลิตผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อมในตำบลทับกฤช

การทำรากบัวเชื่อมขายเป็นอาชีพต้องอาศัยแรงและความชำนาญ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทั้งหญิงและชาย มีชายหนุ่มเพียง 1 คน อายุ 21 ปี ที่มารับจ้างทำ แต่ยังเด็กมากและไม่รู้ทั้งหมดทุกขั้นตอน ทำให้ส่วนใหญ่เกรงว่าเมื่อผู้สูงอายุกลุ่มนี้ตายไป ผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อมอาจหายไปจากชุมชนทับกฤช ต้องเร่งสร้างกลุ่มเพื่อหาคนมาเรียนรู้วิธีและเคล็ดลับการทำรากบัวเชื่อมและต่อยอดต่อไป

ภาพที่ 19 ทีมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ผลิตรากบัวเชื่อมของกลุ่มป่ามะลิ

จากนั้นทางทีมวิจัยได้นำเสนอข้อมูลความต้องการของกลุ่มแก่ผู้นำของ อบต.ทับกฤช ซึ่งผู้บริหารยินดีจัดโครงการอบรมต่าง ๆ ตามที่กลุ่มของป่ามะลิต้องการ และยังประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามาร่วมรับฟัง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอบรม โดยทางทีมวิจัยได้ช่วยดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหาวิทยากรให้เหมาะสมตามความต้องการของกลุ่มและเหมาะต่อผู้สนใจในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีการจัดอบรมดังนี้

ครั้งที่ 1 ในวันที่ 13 มิถุนายน 2560 มีหัวข้อการอบรม คือ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์รากบัวเชื่อม มาตรฐานการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน ตราสินค้า และฉลาก และบทบาทขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่อการสร้างรายได้จากวิสาหกิจชุมชน (ภาพที่ 20)

ภาพที่ 20 องค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤชจัดโครงการอบรมให้กับประชาชนและผู้สนใจครั้งที่ 1

ครั้งที่ 2 ในวันที่ 27 มิถุนายน 2560 มีหัวข้อการอบรม คือ การผลิตสินค้าชุมชนเพื่อการก้าวสู่สากล และการส่งเสริมการผลิตให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหารเบื้องต้น (Primary Good Manufacturing Practice , Primary GMP) (ภาพที่ 21)

ภาพที่ 21 องค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤชจัดโครงการอบรมให้กับประชาชนและผู้สนใจครั้งที่ 2

ในการวิจัยครั้งนี้หลังการดำเนินงานเสร็จสิ้นที่วิจัยได้ไปแวะเยี่ยม ติดตามผลการดำเนินงานและมอบ
แผ่นภาพตราสินค้าให้กับตัวแทนสำนักงาน อบต. ทับกฤษ (ภาพที่ 22)

ภาพที่ 22 ตราสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนของ อบต. ทับกฤษ